

TISH EMALINING YEMIRILISHI HAQIDA

Faxriddinova Sarvina Sanjar qizi

EMU University stomatologiya fakulteti 2-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14278892>

Annotatsiya. Ushbu tezisda tish emali yemirilishining sabablari, alomatlari va unga qarshi qanday choralar ko'rish mumkinligi haqida batafsil ma'lumot beramiz, tish emali tuzilishi va uning yemirilishiga olib keluvchi omillar, tish emalida apatit kristallarining hosil bo'lishi, emalni remineralizatsiya jarayonida fluorining roli taqdim etilgan.

Kalit so'zlar: tish emali, yemirilish, alomatlar, omillar, sog'lik.

ABOUT THE DECAY OF TOOTH ENAMEL

Abstract. In this thesis, we provide detailed information about the causes and symptoms of tooth enamel decay and what measures can be taken against it, the structure of tooth enamel and factors leading to its decay, the formation of apatite crystals in tooth enamel, the role of fluorine in the enamel remineralization process.

Key words: tooth enamel, decay, symptoms, factors, health.

О РАЗРУШЕНИИ ЗУБНОЙ ЭМАЛИ

Аннотация. В данной диссертационной работе мы даем подробную информацию о причинах и симптомах разрушения зубной эмали и мерах борьбы с ним, строении зубной эмали и факторах, приводящих к ее разрушению, образованию кристаллов апатита в зубной эмали. показана роль фтора в процессе реминерализации эмали.

Ключевые слова: зубная эмаль, кариес, симптомы, факторы, здоровье.

Tish emali – bu tishning tashqi qatlamini tashkil etuvchi eng qattiq va mustahkam to'qima bo'lib, tishlarni himoya qilishda asosiy rol o'ynaydi. Ammo ba'zi holatlarda emal yemirilishi yoki shikastlanishi mumkin. Tish emali yemirilishi, odatda, uzoq muddatli va natijada tishning yomonlashishiga olib keladigan holatlardir.

Tish emali yemirilishining sabablari

Tish emali yemirilishining bir nechta sabablari mavjud. Ular orasida:

1. **Noto'g'ri ovqatlanish:** Tish emali yemirilishining asosiy sabablari orasida kislotali va shakarli ovqatlar va ichimliklar iste'moli ko'rib chiqiladi. Shakarli mahsulotlar bakteriyalarni ozuqa sifatida ishlatadi, bu esa kislotalar hosil bo'lishiga olib keladi va tish emalini yemiradi.

Kislotali ichimliklar (masalan, gazli ichimliklar) ham emalni yomonlashtiradi.

2. **Og'iz gigiya va gigiena muammolari:** Tishlarni muntazam ravishda tozalamaslik, yallig'lanishlar va bakteriyalarni ko'paytiradi, bu esa tish emalining yemirilishiga sabab bo'ladi.

3. **Tishlarning mexanik shikastlanishi:** Tishlarni qattiq yuvish, tishni mustahkam ishlatish (masalan, tishlarga narsalarni tishlash), yoki juda qattiq tish pastasidan foydalanish tish emalini zararli ta'sir qiladi.

4. **Genetik omillar:** Ba'zida tish emali yemirilishi genetik omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Bunday holatda, odamning tish emali tabiatan nozik yoki zaif bo'lishi mumkin.

5. **Kislotalar va kasalliklar:** Tish emali yemirilishi kislotalar yoki tishlarning turli kasalliklari (masalan, GERB yoki gastrit) natijasida ham yuzaga kelishi mumkin. Ushbu kasalliklar oshqozondan kislotalarning tishlarga kirishiga olib keladi.

6. **Yosh omillari:** Yoshga bog'liq ravishda tish emali tabiiy ravishda yupqalashishi mumkin. Shu bilan birga, qariyalar ko'proq tish emali yemirilishiga duchor bo'lishadi.

Tish emali yemirilishining alomatlari

Tish emali yemirilishining dastlabki alomatlari quyidagicha bo'lishi mumkin:

- Tishlar sezgir bo'lishi: Odamlar issiq yoki sovuq oziq-ovqatlarga qarshi sezgirlikni sezishadi.
- Tishlarning rangining o'zgarishi: Tish emali yemirilganda, tishlar oddiyda oq bo'lib ko'rinmaydi, balki sariq yoki qahvayigacha bo'lishi mumkin.
- Tishlarning sirpanishi: Yemirilgan emal tishlarning sirpanishini, shikastlanishini va sindirishini osonlashtiradi.
- Tishlarning og'riq bilan javob berishi: Emal yemirilganda, tishning ichki qatlamlari ochiladi va bu og'riqni keltirib chiqarishi mumkin.

Tish emali yemirilishining oldini olish

Tish emali yemirilishining oldini olish uchun bir nechta muhim choralar mavjud:

1. **Tishlarni to'g'ri va muntazam tozalash:** Tishlarni ertalab va kechqurun, shuningdek ovqatdan keyin tozalash juda muhimdir. Buning uchun o'rtacha qattqlikdagi tish cho'tkasidan va floridli tish pastasidan foydalanish tavsiya etiladi.
2. **Sog'lom ovqatlanish:** Shakarli va kislotali oziq-ovqatlarni iste'mol qilishni cheklash kerak. Buning o'rniga, vitaminlar va minerallarga boy bo'lgan oziq-ovqatlarni tanlash tavsiya etiladi.
3. **Tishlarni qattiq yuvmaslik:** Tishlarni juda qattiq yuvmaslik va qattiq cho'tkalar ishlatmaslik zarur, chunki bu emalni zararli ta'sir qiladi.
4. **Tish pastasini tanlash:** Floridli tish pastalarini tanlash, emalni mustahkamlashga yordam beradi va kariesdan saqlanishga yordam beradi.
5. **Doimiy stomatologga tashrif buyurish:** Tishlarni tekshirish va profilaktik davolashlar uchun stomatologga muntazam ravishda tashrif buyurish zarur.

Tish emali yemirilganida qanday davolash usullari mavjud?

Agar tish emali yemirilgan bo'lsa, turli davolash usullari mavjud:

1. **Fluorid terapiyasi:** Fluorid emalini mustahkamlashga yordam beradi va tishlarning shikastlanishini kamaytiradi.
2. **Kompozit plomba:** Emali yemirilgan tishlarni tiklash uchun kompozit plomba qo'yish mumkin.
3. **Tishlarni ta'mirlash:** Emal to'liq yo'qolgan taqdirda, tishni to'liq tiklash va boshqa muolajalar amalga oshirilishi mumkin.
4. **Kappe yoki qorovul:** Ba'zi hollarda, tishlarni himoya qilish uchun maxsus qorovul yoki kappe ishlatilishi mumkin.

Tish minerallashtan va mineralizatsiyalanmagan to'qimalardan iborat. Birinchisiga emal, dentin va sement kiradi. Umuman olganda, inson tanasida minerallashtan to'qimalarning to'rt turi mavjud: emal, dentin, sement va suyak, ular kimyoviy tarkibi va kelib chiqishi bilan farqlanadi. Oxirgi uchtasi mezoderma ildiz hujayralaridan, emal esa ektodermadan olingan. Ularning kimyoviy tarkibida noorganik komponentlar, shuningdek, organik birikmalar va suv ustunlik qiladi.

Tish tarkibida faqat bitta yumshoq (mineralizatsiyalanmagan) to'qimalar mavjud bo'lib, u pulpa deb ataladi va tish toji va ildizining bo'shlig'ida joylashgan.

Tish tojini qoplaydigan emal tanadagi eng qattiq to'qimadir (olmosga qiyoslash mumkin), bu undagi noorganik moddalarning yuqori kontsentratsiyasi bilan izohlanadi (olmosgacha), 97%, asosan apatit kristallari: gidroksiapatit (75% gacha), karbonat apatit, florapatit, xlorapatit va boshqalar sog'lom emal tarkibida 0,8-1,0% mavjud. Erkin suv va oqsillar, lipidlar va boshqalar bilan ifodalangan 1,2% organik birikmalar uglevodlar. Emal uglevodlari asosan glyukoza, mannoz va galaktoza bilan ifodalanadi. Suv apatitlarning kristall panjarasida bo'sh joyni egallaydi.

Tish kariyesi– tish qattiq to'qimasining deminerilatsiyasi va yemirilishi bo'lib, bunda tishda bo'shliq hosil bo'ladi. Tishning emal qavatida pigmentli sarg'ish-jigarrang dog', og'izdan keladigan noxush hid, shirin, sho'r, achchiq, sovuq yoki issiq mahsulotlar iste'mol qilganda og'riq bo'lishi bilan kechadi.

Hozirgi kunda kariyes kelib chiqishini sababini tushintirib beruvchi 400 dan ortiq nazariyalar mavjud. Ammo, nazariyalarning ko'pchiligida og'iz bo'shlig'i shaxsiy gigiyenasiga amal qilinmagan holatda tish emalida qoplama hosil bo'ladi va bu qoplama kariyesga olib keladi.

Tish qoplamasi tish emal qavatiga mustahkam qoplanib oladi va bu bakteriyalar uchun qulay sharoitga ega hisoblanadi (streptokokk florasi). So'lak tarkibidagi mineral moddalar, qoplama qattiqlashishiga olib keladi. Tishda hosil bo'ladigan bunday qoplama tish blyashkalari deb ataladi. Tish blyashkalarida yashovchi bakteriyalar sut kislotasi ishlab chiqaradi va bu mahsulot tish emal demineralizatsiyasiga sabab bo'ladi.

Tish emali demineralizatsiyasi -bu kariyes boshlanishining birinchi bosqichi hisoblanadi.

Streptokokklar tomonidan saxaroza dekstran deb nomlanuvchi polisaxaridaga aylanadi, dekstran esa tish emali yemirilishini tezlashtiradi.

Aynan mana shuning uchun ko'p shirinlik iste'mol qiluvchi insonlarda kariyes tezroq rivojlanadi. So'lak tarkibining o'zgarishi, ya'ni unda mineral tuzlari miqdorining oshishi natijasida ham kariyes shakllanish ehtimoli ortadi.

Somatik kasalliklar, mineral tuzlar yetishmovchiligi, ayniqsa tishlar chiqayotgan vaqtda ozuqa bilan yetarlicha minerallar tushmasligi kariyes rivojlanish xavfini oshirib yuboradi. Emal qavatining tug'ma patologiyalari (aplaziya yoki emal qavat gipoplaziyasi) natijasida kariyes rivojlanishi juda ko'p qayd etiladi.

Xulosa

Tish emali yemirilishi – bu keng tarqalgan va muhim tish salomatligi muammosi bo'lib, uni oldini olish uchun profilaktik choralar ko'rish va sog'lom turmush tarzini qo'llab-quvvatlash zarur. Tish emalini saqlash uchun to'g'ri ovqatlanish, tish gigiyenasiga e'tibor qaratish va muntazam stomatologga tashrif buyurish muhim ahamiyatga ega. Tish emali yemirilishi paytida esa mutaxassisdan davolanish zarur.

REFERENCES

1. Mikaelyan N.P, Komarov O.S "Patologiyada o'giz boshliгинing qattiq to'qimalari biokimyosi" Moskva 2019y.
2. Kalontarov D.E, Lavochnik M.I." Tishlarni asrash san'ati" Meditsina 1985

3. Groshikov, Mixail Iosifovich "Некариозные поражения тканей зуба" Meditsina 1985y
4. Грошиков М.И. "Профилактика и лечение кариеса зубов" Медицина 1980 й
5. Кодола Н.А, Хомутовский О.А, Центило Т. Д "Пародонтоз. Ультраструктура десны и пульпы" Киев: Наук думка 1980 й.